

Embrionologjia Kuranit

Sipas prof. Keith Moore, një anatomist në Toronto të Kanadës i cili shkroi një libër mësimi embriologjik i përdorur gjerësisht në shkollat mjekësore të të gjithë botës, kur ai së pari lexoi se çfarë Kurani kishte për të thënë rreth zhvillimit të embrionit të njeriut ai ishte “mahnitur nga saktësia e shpalljeve që ishin shënuar në shekullin e shtatë pas K., përpara se shkenca e embrionologjisë të ishte themeluar”. 1. Shumica kanë qenë shkruar si pasojë me qëllim të demonstrimit që Kurani, zbuluesi i përfundimtarë e Perëndisë përmban shpalljet rreth zhvillimit të qenies njerëzore të cilat me mundësi nuk mund të kenë qenë të njohura në kohën kur i është zbuluar Muhamedit. Nëse kjo është me të vërtetë reale, atëherë le të kuptohet që Kurani duhet të ketë një autor hyjnor. Është synimi i kësaj letre të ekzaminojë çfarë saktësisht ishte e njohur për embrionin njerëzor në kohën e Muhamedit në mënyrë që të shohim nëse ndonjë nga besimet e shprehura në Kuran ishin të vëreta ose me të vërtetë të njohura përpara kësaj kohe.

Origjina e jetës sipas Kuranit

Janë të paktën 60 vargje që merren me shqyrtimin e hollësishëm të riprodhimit njerëzor dhe zhvillimit, por këto janë të shpërndara nëpër Kuran dhe shumë nga temat janë të përsëritura shumë herë, që është e zakonshme në pjesën më të madhe të librit. Një vend i dobishëm për të filluar do të ishte materiali nga i cili ne jemi krijuar. Dikush mund të presë që Kurani të jetë i qartë rreth një çështjeje të tillë të rëndësishme, por rreshtat e vënë në listë na tregojnë pikërisht sesa paqartësi shfaqet të jetë në origjinën tonë. Shënimi që përjashtohet ku tregohet përkthimi i përdorur është përkthimi i modifikuar i Jusuf Ali.

A mund të jetë nga toka?: Sura 11:61 “*Është ai që ju ka krijuar juve nga toka*”

Ose nga argjila e thatë (Salsaal)?:

Sura 15:26, 28, 33 “*Ne e krijuam njeriun nga argjila tingëlluese*”

S. 17:61... *Ti e krijove nga argjila*

S. 32:7 *Ai e filloi krijimin e njeriut nga argjila*

A erdhëm ne prej diçkaje?: s. 19:67 *Ne e krijuam atë përparë nga asgjë*

Jo!

S. 52:35 *A ishin krijuar ata nga asgjë?*

A erdhëm ne nga balta?:

S. 23:12 *Ne e krijuam njeriun nga një produkt i tokës së lagur (dherishte)*

(Pickthall)

S. 23:12 *Njeriun Ne e krijuam nga një kuintesencë (e argjilës)*

S. 38:71 *Unë kam për të krijuar një të vdekshtëm nga balta*

Apo uji?: S. 25:54 *Është Ai i Cili e krijoi njeriun nga uji (shiko gjithashtu 21:30, 24:45)*

Mund të jetë pluhuri?:

S. 3:59 *Ai e krijoi (Jezusin) nga pluhuri*

S. 30:20 *Ai të krijoi ty nga pluhuri*

S. 35:11 *Allahu të krijoi ty nga pluhuri*

Ndoshta ne u ngritëm nga të vdekurit ose një person?:

S. 30:19 *Është ai i cili sjell jashtë të gjallët nga të vdekurit*

S. 39:6 *Ai të krijoi ty nga një Person i vetëm (shiko gjithashtu 4:1)*

Për të zgjidhur dykuptimësinë majft të madhe rreth asaj se prej çfarë ne saktësisht jemi bërë, është sugjeruar që të gjitha tregimet e mësipërme janë mikluese, në të njëjtën mënyrë që një copë bukë mund të thuhet të jetë bërë nga brumi, mielli, karbohidratet ose molekulat. Por kjo e shamng këtë temë. Kuptimi metaforik i përshkrimit të Perëndisë duke bërë njeriun nga pluhuri i tokës është i lashtë dhe paradaton Kuranin me mijëra vjet; është e gjetur në Bibël në Zanafillë 2:7. Kjo shfaqet të jetë në një konflikt të drejtpërdrejtë me ata që pohojnë se Perëndia e krijoi jetën nga oqeanet.

Pika e lëngut ose e spermës

Në një numër vendesh ne jemi informuar që njeriu është krijuar nga një pikë lëngu (sperme):

S. 16:4 *Ai e krijoi njeriun nga një pikë lëngu (Pickthall)*

S. 16:4 *Ai e krijoi njeriun nga një pikë sperme*

S. 32:8 *Ai e bëri farën e tij nga një kuintesencë e një lëngu të përçmuar*

S. 53:46 *(Ai krijoi) nga një pikë e farës kur ajo është derdhur tutje (Pickthall)*

S. 53:46 *Nga një pikë sperme kur u depozitua (në vendin e saj)*

S. 56:58 *A e keni parë atë të cilën ju e emetoni (Pickthall)*

S. 56:58 *A e shikoni atëherë? (farën njerëzore) që ju emetoni*

S. 75:37 *A nuk ishte ai një pikë lëngu që vërshoi tutje (Pickthall)*

S. 75:37 *A nuk ishte ai një pikë sperme e emetuar (në një formë të ulët)?*

S. 76:2 *Ne e krijuam njeriun nga një pikë lëngu të dendur*

S. 76:2 *Ne e krijuam njeriun nga një pikë sperme e përzierë*

S. 80:19 *Nga një pikë sperme Ai e krijoi atë*

S. 86:6-7 *Ai e krijoi nga pikë e emetuar - duke vazhduar nga midis kockave të kurrizit dhe brinjëve.*

A mund të ketë qenë kjo e njohur tek myslimanët e shekullit të gjashtë në kohën e Muhamedit? Kjo lindje përfshin emetimin e një pike lëngu është tepër i njohur që nga ditët e hershme të civilizimit. Tek Zanafilla 38:9 Bibla na tregon se Onania “*derdhi spermën e tij në tokë që të mbante prodhimin e pasardhjes për vëllain e tij*”. Vargjet e rreshtuar që përshkruajnë origjinën e jetës si një pikë e lëngut të emetuar nuk janë asgjë më tepër se një shikim direkt e asaj se çfarë është çliruar në aktin e marrëdhënies seksuale. Ne me vështirësi na duhet mbështetemi në frymëzimin hyjnor që të na informojë këtë fakt.

Sura 86:6 është interesante derisa shpall që gjatë aktit seksual para se një njeri të krijohet, “*lëngu vërshues*” ose nxjerrjet e spermës nga mesi i filetove të mishit dhe i

brinjëve. Sperma është dukshëm vjen nga zona rreth veshkëve dhe kurrizit, i cili është një problem i vërtetë sepse ne dimë testikujt janë vendodhja e prodhimit të spermës (megjithëse grekët e lashtë nuk ishin kaq të bindur. Aristoteli besonte se ato funksiononin si pesha për të mbajtur kalimet e farës të hapura gjatë aktit seksual).

Fizikani grek Hipokrati dhe ndjekësit e tij mësuan në shekullin e pestë para K. se sperma vjen nga i gjithë lëngu në trup duke u shpërndarë nga truri në palcën kurrizore, para se të kalonte nëpërmjet veshkëve dhe nëpërmjet testikujve në penis. Nuk gjendet absolutisht asnjë substancë e këtyre mësimeve sot, por ishte mjaft e njohur në kohën e Muhamedit, dhe shpjegon pse Kurani përmban kaq shpallje të pasakta. Sigurisht mund të argumentohet kundër kësaj që kjo referencë e të ardhurit nga ijet është thjesht një figurë metaforike e të folurit, pasi është gjendur në suren 7:172 *“kur Zoti yt tërhoqi nga fëmijët e Adamit - nga ijet e tyre - pasardhësit e tyre”* ose 4:23 *“të ndaluara për ty (për martesë) janë ... vejushat e bijve të dala nga ijet e tua”*. Por nëse është kështu atëherë duhet të pranohet që ky është një përdorim i zakonshëm për kulturën e lindjes së mesme.

Në Tora Perëndia i premtoi Jakobit që *“mbretërit do të dalin nga ijet e tua”* (Zan. 35:11). Më vonë në Bibël një premtim i është bërë birit të Davidit që do të vijë nga ijet e tua (1Mbret. 8:19) dhe në Dhiatën e Re Pjetri i referohet të njëjtit person si *“një nga frytet e ijeve të tij”*. Gjithsesi këto janë shembuj të një përdorimi metaforik të fjalës *“ije”*. Sura 86:6 flet qartësisht për aktin fizik të marrëdhënies; vërshimi i lëngut dhe i brinjëve janë që të dyja shumë fizike dhe në përmbajtje të këtij vargu ato qartësisht i referohen vendndodhjes së prodhimit të spermës siç ishte mësuar gabim nga Hipokrati. Kështu ne kemi shembullin e parë të pasaktësisë të një ideje të lashtë greke të rishfaqur në Kuran.

Zhvillimi në embrion

Sura 22: 5 thotë *“Ne të krijuam ty nga pluhuri, pastaj nga sperma, nga shushunjat e mpiksura, pastaj nga një copë mishi, pjesërisht e formuar dhe pjesërisht e paformuar... dhe Ne bëmë se kush do të qëndronte në mitër për një kohë të caktuar, atëherë Ne do t’ju nxjerrim jashtë si bebe.”* Sura 23:13-14 përsërit këtë ide duke thënë Perëndia *“e vendosi atë si një pikë sperme në një vend pushimi, përfundimisht të caktuar; atëherë ne e bëmë spermën në një lëmsh të ngrirë gjaku; atëherë jashtë prej atij lëmshi Ne bëmë një (embrion) kokël, atëherë Ne bëmë prej asaj kokle kockat dhe i veshëm kockat më mish; atëherë Ne zhvilluam prej tyre një krijesë tjetër.”* Në suren 75:38 gjithashtu thuhet njeriu u bë një gjak dhe, tek s. 96:2 thuhet ne erdhëm nga gjaku.

Ne duhet të pyesim që ky kuptim preciz i këtyre fjalëve është në mënyrë që të dimë nëse këto vargje përmbajnë shpallje të rëndësishme shkencore që kanë qenë zbuluar kohët e fundit, si Moore dhe të tjerë pohojnë. Diku tjetër (s. 16:4, 18:37, 23:13, 35:11, 53:46, 75:37, 76:2, 80:19) nutfah është përdorur kur përshkruhet lëngu i cili vërshon gjatë marrëdhënies seksuale dhe kjo nuk mund të jetë gjë tjetër përveçse spermë.

Është shumë e vështirë të kuptosh se çfarë alaqa do të thotë, dhe shumë sugjerime të ndryshme janë bërë: lëmsh (Pickthall, Maulana, Muhamed Ali, Muhamed Zafrulla Khan, Hamidullah), sasi të vogla gjaku (Kasimirski) shushunja të mpiksuara (Jusuf Ali), dhe *“shushunjat, mënjanojnë gjërat ose lëmshet e gjakut”* (Moore). Është e debatueshme

se si afërsisht një embrion i 24 ditëve shtatzani nis e mbledh gjak, sepse në anën e pamjes zhvillimi i umbilikusit (gjenetikiisht pjesë e embrionit) është pothuajse i madh sa “një shushunjë e formuar” pjesë në të cilën një qenie njerëzore është formuar dhe zhvillimi i placentës është më i madh sesa fetusi. Është pohuar që të lashtët, nga shekulli i katërt para K., nuk do të kenë qenë në gjendje që të kenë shikuar një embrion të gjatë rreth 3mm. dhe ta përshkruajnë atë si një shushunjë, por Aristoteli saktësisht përshkroi funksionin e kordës umbikale, me anë të të cilit embrioni “kapet” pas murit të mitrës. Është e mundur t’i besohet sugjerimit të Bachir Torkiot që alaq në s. 96:2 do të thotë hallkë, duke ju referuar kodit gjenetik të AND, pasi kjo bëhet e pakuptimtë jashtë rreshtave të tjerë ku fjala është përdorur, të tillë si s. 22:5 (“*ne të bëmë ty një pikë sperme, dhe prej saj një kod gjenetik, atëherë prej saj një copë të vogël mishi...*”)

Për të vendosur një definicion për *alqa* ne mund të marrim një vështrim tek Qamus el Muheet, një nga fjalorët arabë më të rëndësishëm të përpiluar ndonjëherë, nga Muhamed Ibn-Yaqub al-Firuzabadi (1329-1415). Ai thotë që *alqa* ka të njëjtin kuptim si një dromcë gjaku. Gjithsesi në s. 96:2 fjala *alqa* është përdorur, e cila është së bashku një shumës i mbledhur dhe një emër foljor. Forma e mëvonshme mbart kuptimin e njeriut të të qenit i krijuar nga një material i ngjitur ose mundësisht argjile, e cila është e pajtueshme me krijimin e Adamit në Bibël nga pluhuri i tokës (Zan. 2:7) dhe disa nga vargjet kuranore të rreshtuara më sipër. Gjithsesi, të gjithë përkthyesit e Kuranit e kanë përkthyer *alqa* si “dromcë” si e kundërta e “ngjitjes” në s. 96:2 sepse përdorimi i njëjësit të *alqa* diku tjetër i detyroi ata të përdornin “dromcë” këtu gjithashtu, përveç tërheqjes për kuptimin e “ngjitjes” ose shushunjës e cila është pak a shumë e saktë nga ana shkencore.

Një burim tjetër janë dhe komentatorët e hershëm, duke përfshirë Ibn Kathir i cili shkuan se që kur pika e ujit (nutfah) vendoset në mitër ajo qëndron aty për dyzet ditë para se të kthehet në mugdah, një pjesë mishi pa trajtë ose formë. Të dy ar-Razi dhe as-Suyuti pohuan që pluhuri i referuar krijimit të Adamit dhe derdhjes së njeriut, nutfah, e referuar ujit nga mashkulli, dhe *alqa* është një pjesë solide e dromcës së gjakut. Ibn Qayyim al-Jauzija shkroi që “fetusi është një kafshë foshnje e gjallë ose e vdekur e cila ndonjëherë është gjendur në mitrën e një kafshe të therrur, dhe gjaku i saj është i dyndur”. Një tjetër fizikan i madh, Ibn al-Quff shkroi disa 13 deri 60 kapituj nga “Ruajtja e Shëndetit” rreth embrionologjisë dhe shtatzënisë. Ai përfshiu një shkallë tjetër të zhvillimit një javë pas mbarsjes, shkallën e shkumëzimit ose raghuah. Deri në 16 ditë ishte *alqa* (dromcë) dhe pas 27 ose 30 ditëve dromca kthehej në një copë mishi, mugdah. Këto të dhëna duhen të konsiderohen si shumë të përafërta por nuk janë prapëseprapë një provë e madhe në atë se çfarë një nga hadithet më të sigurta thotë rreth zhvillimit të fetusit, siç do të shohim më vonë.

Razi përshkruan mugdah si të qenit një copë e vogël mishi në masën e asaj që një njeri mund të përtypë. Ideja që mugdah do të thotë mish përtypës është një përkthim i vonë dhe aq më pak i saktë i fjalës, por ideja ka vazhduar sepse është pohuar që segmented nga të cilat kockat e kurrizit dhe strukturat e trungut u zhvilluan mbartin një ngjajshmëri të shenjave të dhëmbëve të rrënjësura në allçi. Mund të thuhet që jo vetëm është një interpretim i imagjinuar sidoqoftë, por anash kësaj, është jo e saktë për Moore të pohojë që mugdah, mbart shenja dhëmbësh, ndeshet në ditën e 26-27 meqenëse në këtë

pikë embrioni është i gjatë 4mm. Duhej të pritej rreth 8 javë para se embrioni të ishte në masën e një mishi përtypës (20-30 mm i gjerë), i cili është çfarë mugdah do të thotë në të vërtetë. Dhe hadithi pasues pohon që shkalla e mugdah ndeshet midis ditëve 80 dhe 120, nga koha e së cilës fetusi është në masë të konsiderueshme më i gjatë sesa masa e një cope mishi të cilën një njeri mund ta përtypë, dhe duket shumë njerëzor dhe komplet i ndryshëm nga mishi.

Në një hadith i folur nga goja e Muhamedit dhe i përcjellur nga Bukhari dhe myslimanët, pika e spermës mbetet në mitër për 40 ditë, pastaj bëhet një dromcë për dyzet ditët e mëtejshme, pastaj një copë mish për 40 ditë. Është treguar që sperma njerëzore mundet vetëm të mbijetojë brenda aparatit riprodhues të një gruaje për një maksimum prej 7 ditësh; për 80 ditë embrioni ka marrë përfundimisht trajtën e një qenie njerëzore dhe nuk duket aspak si dromcë ose copë mishi. Nëse Muhamedi bëri gabime të tilla të dukshme kur mësonte për embrionin dikush fillon të mendojë se sa të besueshme mund të ketë qenë gjithçka tjetër të cilat ai i mësoi.

Disa shpjegime të mundshme

Aristoteli besoi se njeriu erdhi nga akti i spermës së njeriut mbi menstruacionet e femrës, gjë që na lë me një lloj dyshimi. Nëse e përkthejmë alaqë si një “dromcë” kjo do të thotë që Kurani është komplet gabim rreth zhvillimit të njeriut, meqenëse nuk ka absolutisht asnjë fazë gjatë së cilës embrioni konsiston në një dromcë. Situata e vetme në të cilën embrioni mund të paraqitet si një dromcë është gjatë abortit, në këtë rast gjaku i mpiksuar i cili shihet të shfaqet është ngurtësuar dhe jo më i gjallë. Kështu që nëse ndonjëherë embrioni shfaqet si dromcë kurrë më nuk mundet të zhvillohet më tej në një njeri; do të ishte një masë e vdekur gjaku mishi të dështuar.

Kështu që kur Kurani thatë *alqa* atëherë as nuk i është referuar asaj çfarë është vëzhguar lehtësisht kur ndonjë grua ka dështuar (meqenëse Muhamedi kishte shumë gra, është plotësisht e pranueshme që ai do të ketë qenë familjarizuar me abortet), në këtë rast i referohet diçkaje e cila nuk është aktualisht një embrion (meqenëse çfarë e përbën abortin është thjesht gjaku i nënës) dhe i cili mund të vëzhgohet direkt; ose ndoshta i referohet besimit të rremë të Aristotelit që embrioni rrodhi nga sperma e mashkullit dhe gjaku i menstruacioneve të femrës. Moore e shmang të gjithë problemin duke e përkthyer alaqë si një shushunjë, meqenëse e di që nuk ka asnjë fazë në zhvillim kur embrioni është një dromcë, por siç kemi parë, kjo është për të justifikuar besimin e tij personal që një embrion i 24-25 ditëve është shushunjë e ndërprerë ose e varur alaqë dhe një embrion 26-27 ditësh është mugdah me shenjat e dhëmbëve. Nëse alaqë është përkthyer “shushunjë” thjesht sepse paraqitet të jetë e varur në muret e uterusit, a do të thotë kjo që fetusi varet në muret e uterusit vetëm për disa ditë? Siç duket ai mbetet i ngjitur për tërë nëntë muajt e tjerë të shtatzënisë.

Ka dhe probleme të tjera me interpretimin e Moore gjithashtu. Nuk është pak që Muhamedi pohoi që datat ishin 40-80 ditë dhe 80-120 ditë të shtatzënisë respektivisht, në vend se të 24-25 ditëve dhe 26-27 ditëve. Shtrohet gjithashtu pyetja se pse nëse Kurani na jep neve një tregim shkencor lartësisht të saktë të zhvillimit të njeriut, ai përmend vetëm dy faza, alaqë dhe mugdah, kur midis fertilizimit dhe ditës së 28 për shembull Moore rreshton jo më pak se 13 faza brenda fasadës mbuluese të librit të tij. Pse Kurani nuk

thotë asgjë rreth këtyre fazave? Sidoqoftë, shpjegimi më bindës, dhe më shqetësuesi për ata të cilët pretendojnë se çfarë është Kurani, i lirë nga ndonjë ndërhyrje njerëzore dhe kohore, është që Kurani është duke përdorur jashtëzakonisht me ndikim të madh mësimet e fizikanit grek Galenit, që faza e dytë e zhvillimit të fetusit është një masë vaskulare, në rastin e së cilës jo vetëm që Kurani është gabim, por gjithashtu plagjton literaturën e lashtë greke!

Tregimi i fazave të ndryshme në embrionologji siç është përshkruar nga Kurani, ar-Razi dhe al-Quff është e ngjashme me atë të mësuar nga Galeni, shkruar rreth 150 pas K. në Pergam (Bergama në Turqinë moderne). Galen mësoi që embrioni zhvillohet në 4 faza. E para të qëniti gjini, një konceptim i bardhë dhe i paformuar sperme; e dyta një fetus vascular përgjakur me tru, gjallë dhe me zemër; e treta ishte kur fetusët e tjerë ishin planifikuar por të paformuar; dhe e katërta, foshnja, ishte kur të gjitha organet ishin formuar mirë dhe artikulationet ishin lirisht të lëvizshme. Basim Musallam përfundon “Fazat e zhvillimit të cilat Kurani dhe hadithet i vendosën për besimtarët përputhen në mënyrë perfekte me tregimet shkencore të Galenit... Nuk ka dyshim që mendimet mesjetare e vlerësuan këtë marrëveshje midis Kuranit dhe Galenit, në vend të shkencës arabe punësoi të njëjtat terma kuranorë për të përshkruar fazat e Galenit.

Fazat e zhvillimit - një ide moderne?

Është thënë që ideja e zhvillimit të embrionit nëpërmjet fazave është një ide moderne dhe që Kurani është duke e përshpejtuar embrionologjinë moderne me anë të përshkrimi të fazave të ndryshme. Sidoqoftë shumë autorë të lashtë përkrah Galenit mësuan që njerëzit u zhvilluan në faza të ndryshme. Për shembull në Talmudin hebre ne mësojmë që embrioni ka 6 faza të zhvillimit. Samuel ha-Jehudi ishte një fizikan hebre i shekullit të dytë, dhe një nga shumtët me një interes në embrionologji. Embrioni ishte quajtur *peri habbeten* (fruti i trupit) dhe i zhvilluar si *golem*; 1. Pa trajtë, diçka e mbështjellë); 2. *Shafir meruqqam* (fetus i zbukuruar); 3. ‘*ubbar*’ (diçka e mbartur); 4. “Ualad shel qajama” (fëmijë i mrekullueshëm) dhe; 5. “Ben she-kallu kladashau” (fëmijë muajt e të cilit janë mbushur).

Tani me të mirat e shkencës moderne ne njohim tani që formimi i qënies njerëzore është një vazhdim pa lidhje nga mbarsja deri tek lindja, kështu që kaq shumë konfuzion rreth abortit dhe rikërkimit të embrionit. Për këtë shkak ne zhvilluam si një proces të vazhdueshëm që është e pamundur të tërheqësh kufijnjtë e vështirë dhe të shpejtë se kur fillon jeta. Kjo e bën të pakuptimtë vargun kuranor kur thotë (71:14) “*Kur Ai të krijoi ty me anë të fazave (të ndryshme)*”.

Më shumë shembuj të huazuar nga filozofët e lashtë grekë

Nëse ne shikojmë tek ajo çfarë grekët e lashtë mësuan, shohim qartë se të gjitha referencat e tjera të embrionologjisë në Kuran dhe hadithe mund të gjurmohen direkt tek ata. Për shembull është një hadith në të cilin Muhamedi është pyetur pse një grup gamiljesh të kuqe kanë një gamilje gri në mesin e tyre, dhe kjo është e përshtatshme ndaj një veçorie të fshehur. Por Aristoteli vërejtë që foshnjat që lindnin dhe nuk i ngjanin asnjë

prej prindërve të tyre të kishin marrë shpesh pamjen e gjyshërve të tyre; kështu që karakteristikat e kapërcenin një brez, duke qenë siç ne dimë një ikës. Ai gjithashtu na tregon për një grua nga Elisi e cila mori një burrë të zi megjithëse vajza e tyre nuk ishte e zezë, v Kurse mbesa e tyre ishte e zezë, duke demonstruar një gjen i cili kapërceu një brez saktësisht siç Muhamedi e kishte përshkruar.

Një tjetër hadith thotë “*Nëse lëngu i një mashkulli triumfon mbi substancën e femrës, fëmija do të jetë një mashkull me dekret të Allaut, dhe kur substanca e femrës triumfon mbi substancën e dhënë nga mashkulli, një fëmijë femër është formuar*”. Kjo nuk i referohet gjeneve dominuese dhe ikës në përgjithësi, si disa myslimanë kanë pohuar, por thjesht besimi jo i saktë i hipokratëve që së bashku burra dhe gra prodhojnë së bashku spermën femër dhe mashkull, dhe gjinia e rezultuar e fëmijës është e përcaktuar se nga cila gjini sperma e tejkalon tjetrën në forcë dhe sasi: “... të dy partnerët përmbajnë spermë të mashkullit dhe të femrës (mashkulli duke qenë më i fortë se femra duhet të rrjedhë nga një spermë më e fortë). Këtu është një pikë e mëtejshme: nëse të dy partnerët prodhojnë një spermë të fortë atëherë rezultati është një mashkull, por nëse prodhojnë një spermë të dobët, atëherë rezultati është femër. Por nëse një partner prodhon një lloj sperme dhe tjetri një lloj tjetër, atëherë gjinia e rezultuar është e përcaktuar me anë të asaj sperme që fiton në sasi. Për shembull sperma e dobët është shumë më e madhe në sasi se sa sperma e fortë: sperma e fortë është mundur duke u përzierë me të dobtën, rezulton në një femër. Nëse në të kundërtën sperma e fortë është më e madhe në sasi sesa e dobëta, dhe e dobëta është mundur, ajo rezulton në mashkull”.

Më herët në të njëjtin hadith Muhamedi thotë që substanca riprodhuese e mashkullit është e bardhë ndërsa ajo e femrës është e verdhë. Kjo tingëllon më tepër si përmbajtja, e bardhë dhe e verdhë, që është gjetur në vezët e pulës në zhvillim, dhe të e cila Aristoteli ishte njohur të analizonte njësor.

Më vonë në të njëjtin hadith një engjëll është dërguar me sa duket nga Allahu për t’i dhënë trajtë embrionit dhe të pyesë se çfarë gjinie do të jetë. Pavarësisht se gjinia është e përcaktuar faktikisht në momentin e mbarsjes sipas asaj nëse qeliza e parë ka dy X kromozome (femra) ose një X dhe Y kromozome (mashkull) dhe që gjendet disa dykuptimësi rreth numrit të ditëve të embrionit kur engjëlli shfaqet (Hudhaifa b. Usaid raportoi se Muhamedi tha 40 ose ndoshta 50 ditë, dhe jo 42, dhe Abu Tufail pohon se Muhamedi i tha Hudhaifas b.Usaid se sperma qëndron në mitër për 40 ditë), hipokratët mësuan se duhen 30 ditë për organet e mashkullit që të formohen dhe 42 ditë për embrionin e femrës. Jo për t’u habitur që engjëlli duhet të presë këtë gjatësi kohe që të mësojë gjininë e fëmijës. Në fakt, përpara se shtatë javë të shtatzënisë vezoret dhe testikujt shfaqen të ngjashëm dhe organet gjenitale të jashtme vetëm fillojnë të degëzohen rreth 9 javë.

Në suren 23:14 lexojmë që Allahu i jep formë kockave me anë në mugdah dhe i mbulon kockat me mish. Ndërkohë në tekstin e librit të Moore dhe në librat e tjerë embrionologjik mësojmë që kockat dhe muskujt zhvillohen njëherësh nga të njëjtat inde të mesodermës nga 20 ditë deri në 23, pa ndonjë qëllim për t’u ndarë dhe mospërputhur.

Surja 39:6 thotë që Perëndia na krijoi neve në faza të trefishta të errësirës. Ka pasur shumë interpretime të këtij vargu, duke përfshirë atë të as-Sujuti i cili tha që ishin tre menbrana që rrethojnë fetusin, njëri për t’i bartur ushqimin, tjetri për të thithur urinën,

dhe i treti për të thithur produktet e tjera pavlerë. Diku tjetër është sugjeruar që ata janë mure abdominale, muret e uterusit dhe qeskat amniotike në të cilat fetusit qëndron. Kjo është krejtësisht e vëzhgueshme, pasi hipokratët përshkruajnë autopsinë e meçkave shtatzëne për të gjetur këlyshët e vendosur në qeskat amniotike brenda uterusit. Dhe më tepër praktika makabre e mbretëreshës Kleopatra ishte të shqyente mitrat e hapura të skllaveve të saj shtatzëna për të parë në fetusin e tyre, sipas gojëdhënave të Rabinikut dhe Plinius.

Thuhet që sura 80:20 përshkruan sesa të lehtë Allahu e ka bërë për mbajtjen e të miturve, por kjo kundërshton suren 46:15 (“*nëna e tij e mbarti atë me mosdashje dhe e lindi me mosdashje*”). Në fakt s. 80:19 është duke folur rreth origjinës së njeriut nga një pikë sperme, dhe s. 80:21 rreth vdekjes dhe varrimit të tij, kështu që është tërësisht e logjikshme që s. 80:20 referohet të mos jetë procesi i lindjes, por jeta e njeriut në tërësi, duke u bërë e lehtë për të nga Perëndia. Në përmbajtje kjo merr më tepër kuptim, nuk kundërshton suren 46:15 dhe nuk shkon kundër peshës së provave obstetrike që bën të lindë një gjë nga gjërat më të rrezikshme që një grua mund të bëjë në jetë. Në Mozambik, lindja e fëmijës është një nga shtatë gjërat e zakonshme që mund të shkaktojë vdekjen e një gruaje, dhe në gjithë botën një grua vdes në punë çdo 53 sekonda. Mësimi biblik që një grua lind me shumë dhimbje (Zan 3:16) është shumë më tepër reale.

Surja 33:4 thotë që Allahu nuk ka vendosur 2 zemra në ndonjë njeri. Ndërkohë publikimi i zemrës ka qenë pranuar megjithëse me ngurim nga Geoffrey-Saint-Hilaire dhe nga anatomistët e lartësuar duke përfshirë Littre, Meckel, Panum, Behr, Paullini, Rhodius, Winslouw dhe Zacutus Lusitanus.

Në vende të tjera Kurani përmban urdhërime të cilat janë shpallur të jenë të përparura dhe të ndjeshme, kur në fakt ato kanë qenë njohur dhe ndjekur nga shumë më tepër civilizime të lashta. Në s. 2:222, Allahu i tregon Muhamedit që menstruacionet janë një sëmundje dhe që burrat nuk duhet të kenë marrëdhënie seksuale me gratë e tyre gjatë kësaj periudhe (Tora: Levitiku 18:19) por kjo ishte shumë e përcaktuar jo për arsye shëndetësore, por fetare, arsye ceremoniale. Të kesh marrëdhënie gjatë kësaj periudhe është e mundshme të shkaktohet infertiliteti i mashkullit, ***endometriosis dhe fallopian tube damage***, siç ka qenë pohuar nga disa myslimanë me asnjë provë shkencore, edhe pse mund të jetë e pakëndshme për çiftin. Por ajo që kam tepër rëndësi është që menstruacioni nuk është një sëmundje; në të vërtetë derdhja e shtresës endometriale të mitrës ndihmon në ndalimin e kancerit të mitrës. Progesteroni duhet të jetë përfshirë në terapinë e rizëvendësimit të hormoneve (HRT) te gratë në post - menopauzë për të shkaktuar një menstruacion artificial çdo muaj për të ndaluar ndërtimin e endometriumi i cili mund të bëhet kanceroz!

Por a mund Muhamedi t'i ketë ditur të gjitha këto gjëra?

Është vetëm një gjë për grekët e lashtë që kanë mësuar të gjitha këto gjëra, a mund të sigurohemi se ky material ishte i njohur për arabët e ditëve të Muhamedit? Duke parë aq shumë çfarë Kurani thotë është e bazuar mbi besimet e Galenit, është veçanërisht domethënëse që disa nga 26 librat e punës së tij ishin përkthyer në sirisht më herët se shekulli i gjashtë pas K. nga Segios i Resh' Aina (Ra's al-Ain). Sergio ishte një

prift i krishterë që studioi mjekësinë në Aleksandri dhe punoi në Mesopotami, ndërsa vdiq më 532 pas K. Pas rënies së Aleksandrisë më 642 pas K. njohuria e mjekësisë greke u përhap nëpër gjithë botën arabe. Në shekullin e nëntë Hunain Ibn Ishak bëri ndoshta përkthimet përfundimtare arabe të hipokratëve dhe Galenit, dhe al-Kindi shkroi rreth 20 trajtime mjekësore, duke përfshirë veçanërisht mbi hipokratët.

Në të vërtetë, autorët e literaturës mjekësore arabe njohin si burime të tyre gojëdhënat mjekësore greke dhe indiane. Për shembull një nga përmbledhjet mjekësore arabe të hershme është Ali at-Tabari's "Parajsa e diturisë", shkruar nga një i krishterë i konvertuar në mysliman rreth vitit 850 në Samara të Mesopotamisë. Në të ai ka thënë që ai ishte duke ndjekur rregullat e vendosura nga hipokratët dhe Aristoteli për sa i përket se si ai shkruante trajtimin e tij. Ai trajtim përmban 360 kapituj, dhe Fjalimin e katërt, duke filluar tek kapitulli 325, i cili është titulluar "Nga përmbledhjet e librave indianë". Kapitulli 330, nga Sushrata, "Zanafilla e embrionit dhe e anëtarëve" pohon që embrioni rezulton nga përzjerja e spermës me gjakun menstrual (viz-a-viz Aristotel!) dhe përshkruan pjesët përbërëse të embrionit. Historiani mjekësor Artur Meyer mblodhi të gjitha gojëdhënat embrionologjike arabe kur ai tha që at-Tabar' "u mvarë shumë në burimet greke, të cilat duket sikur pohojnë që ai mund të përfitonte pak nga arabët. Për më tepër, që kurse mësimet aristoteliane dhe galenikale mbijetuan pranë njëri-tjetrit për mijëra vite.

Kjo fletushkë botohet me autorizimin e shtëpisë botuese TENDA

Titulli i veprës: Embrionologjia e Kuranit

Titulli origjinal: Embryology of Kuran

Boton: Shtëpia Botuese TENDA

Editor: Femi Cakolli

Përktheu: Shaqir Dabulla

Shtypi: Multi Graphics, Prishtinë

Realizimi: Laliva

Viti i shtypit: 2001

U shtyp: Made in Kosova

Tirazhi: 1000 copë

Copyright: © Tenda

Adresa:

Shtëpia Botuese TENDA

rr. Nazim Gafurri nr.76/A

Prishtinë, Kosovë

E-mail: Tenda_al@yahoo.com
